

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/34, p. 1-17

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12710>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

ARAPÇANIN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ÇOKLU ZEK KURAMI STRATEJİLERİNİN KULLANILMASI NE DENLİ ETKİLİDİR?

*Ahmed ALDYAB**

ÖZET

Şüphesiz öğrenciler zeka bakımından birbirlerinden farklıdır. Bunun sonucu olarak öğrenciler, farklı yollarla öğrenirler, anlarlar ve hatırlarlar. Öğrenciler tek bir zekaya sahip değildirler. Her öğrencide birçok zeka mevcuttur. Ama bu zekaların bazıları kuvvetli bazıları ise zayıftır.

Çoklu zeka kuramı bu durumu ortaya çıkararak eğitim ve öğretimi etkilemiş ayrıca kuram eğitim ve öğretimde çok kullanılmıştır. Bazı araştırmacılara göre bu kuram, aktif yöntemler arasında yerini almıştır.

Çoklu zeka kuramı eğitim ve öğretim alanına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Hızla uygulanılmaya başlayan bu kuram Arapça öğreniminde de başarıyla kullanılabilir.

Çoklu zeka yönteminde her öğrenciye farklı bir yetenek olarak bakılmalı ve ayrı bir öğrenme tekniği uygulanmalıdır. Öğrenci her an derse katılan ve aktif bir eleman gibi düşünölmelidir.

Bu araştırma, yabancı dil öğretiminde özellikle de Arapçanın öğretiminde bu kuramdan istifade etmiştir.

Çalışmanın hedefi, yabancı dil olarak Arapçanın öğretiminde, çoklu zeka kuramı stratejilerinin nasıl kullanılabileceğidir.

Bu araştırma iki temel kısma ayrılmaktadır.

- 1.Eğitim ve öğretim çoklu zeka kuramı stratejileri
- 2.Bu stratejilerin yabancı dil olarak Arapça öğretiminde uygulanması

Araştırma, analizci yöntemle dayanılarak yazılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çoklu Zeka Kuramı, Dil Öğretimi, Strateji, Arapça Multiple

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. El-mek: ahmad.adyab@gmail.com

HOW EFFECTIVE ARE MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY STRATEGIES FOR TEACHING ARABIC AS A FOREIGN LANGUAGE?

ABSTRACT

Every student is different in terms of intelligence undoubtedly. As a result, students learn, understand and remember in different ways. Students do not have a single intelligence area. Each student has more than one intelligence area. Some of these intelligence areas are strong and others are weak.

The theory of multiple intelligence has brought about this situation, affecting education and learning. According to some researchers, this theory is among active methods.

According to the theory of multiple intelligence, each student should be viewed as a different talent and a separate learning technique must be applied. The student should be considered as an active member who participates in the class at any moment.

Multiple intelligence theory has given a new perspective to the field of education. This theory, which has been applied rapidly, can be successfully used in Arabic teaching.

This research has benefited from this theory in foreign language teaching, especially in Arabic teaching.

The aim of the study is to use the strategies of multiple intelligence theories in the teaching of Arabic as a foreign language.

This research is divided into two basic parts.

1. Education and multiple intelligence theory strategies.
2. Application of these strategies in teaching Arabic as a foreign language.

The research was based on analytical method.

STRUCTURED ABSTRACT

What is intelligence? What influences it? How does intelligence effect learning? It has been a topic of curiosity and discussion for centuries. As a result of the studies, it has become clear that there are more types of intelligence than numerical and verbal intelligence. The definition and the content of intelligence have changed in the last thirty years with Howard Gardner, a learning psychologist.

Contrary to the fact that people are considered to be intelligent when they show success in mathematics and in language, he claims that those who are talented in music, sports, dance, painting and communication, and those who know themselves well are also intelligent.

He defined intelligence as very different from traditional understanding; he mentioned intelligence areas and defined each person as having more than one intelligence area.

Turkish Studies

Since the Multiple Intelligence Theory offers "multiple" and "diverse" learning experiences, these learning experiences must also be taught and evaluated with a "multiple" understanding. In this regard, in Arabic language teaching, it is necessary to adopt learner-centered learning and teaching strategies that take individual differences into account, and to operate with an understanding of education and teaching in which different methods and techniques are used to display the knowledge, skills and attitudes of learners. From this point, while teaching Arabic, teaching the same thing with different methods and materials will make things easier for people with different comprehension capacities to learn.

Multiple Intelligence Areas

The eight areas of intelligence mentioned in Howard Gardner's "Frames of mind" (1983), Multiple Intelligences: The Theory in Practice (1993), and Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century (1999) are these;

1. Verbal Intelligence
2. Logical (Mathematical) Intelligence
3. Spatial Intelligence
4. Musical - Rhythmic Intelligence
5. Physical (Kinesthetic) Intelligence
6. Social Intelligence
7. Personal (Intellectual) Intelligence
8. Naturalist Intelligence
9. Morality (Secular-Existential-Exuberant) Intelligence

1- What is Verbal - Linguistic Intelligence?

It includes the ability to use all the features of the language effectively and beautifully, such as poetry, humor, story telling, grammar, metaphors, abstract and symbolic thinking, concept creation and word writing.

2- What is Logical (Mathematical) Intelligence?

It is sensitive to systems established with mathematical and logical relationships. Includes effective usage of numbers such as computer programming, mathematics, statistics.

3- What is Visual – Spatial Intelligence?

Includes the ability to design forms with different depths and angles, as well as situations that require the use of information in the surface and in it. Visual arts; such as painting, graphic and sculpture; Maritime, map-making and architecture, chess play are all in this area of intelligence.

4- What is Physical (Kinesthetic) Intelligence?

It involves expressing feelings by using the body, playing games or producing a new product.

5- What is Social Intelligence?

It includes the ability to work collaboratively within a group and to communicate verbally or non-verbally with other people. This intelligence area also reveals the differences in interests among people.

6-What is Personal (Intellectual) Intelligence?

It is the ability to recognize their own feelings, the degree of emotional reaction, the process of thinking, self-reflection and self-understanding. At the same time, it involves knowing one's inner look.

7- What is Musical (Rhythmic) Intelligence?

It includes being reactive to voices and musical instruments and the ability to recognize and use the concepts of rhythm and tone.

8- What is Naturalist Intelligence?

It is the ability to be sensitive to nature and environment, to be able to recognize details and relationships in nature. Naturalist intelligence involves feeling, thinking and acting on all kinds of natural phenomena.

Multiple Intelligence Theory Based Teaching Strategies And Arabic Teaching

1- Teaching Strategies for Verbal - Linguistic Intelligence Area

Teaching Strategies for verbal-linguistic intelligence area can be listed as follows: Storytelling, Brainstorming, Voice Recorder, Publication, Diarize.

2- Teaching Strategies for Logical (Mathematical) Intelligence Area

The following are among the instructional strategies that support the development of logical-mathematical intelligence: Measurement and calculation, Socratic questioning, Classification, "What is the similarity? What is the difference?", The logic of scientific thinking.

3- Teaching Strategies for Visual – Spatial Intelligence Area

Teaching strategies that activate visual-spatial intelligence can be listed as follows: Envision, Colorization, Mind Maps, Graphic Symbols.

4- Teaching Strategies for Musical - Rhythmic Intelligence Area

This instructional strategy involves teaching some subjects taught in verbal ways through musical rhythm, melody and songs.

5- Teaching Strategies for Physical (Kinesthetic) Intelligence Area

Students with high physical (kinesthetic) intelligence can be taught using hand skills.

6- Teaching Strategies for Social Intelligence Area

Best methods for students with high social intelligence are collaborative and interactive learning events. These methods can be listed as; idea sharing couples, paired reading, project work, simulations.

7- Teaching Strategies for Personal Intelligence Area

Turkish Studies

The most appropriate, even most effective strategy for this intelligence area is strategy of "writing conclusion sentences". In 'writing conclusion sentences' strategy, after reading a certain part of a book or story, students complete it with their own sentences according to their own views.

8- Teaching Strategies for Naturalist Intelligence Area

A large part of education takes place in schools. For children with high naturalist intelligence, this means, in a sense, to deprive them of the most valuable source of learning. This can be solved in two ways. Education must be made in the natural environment or the natural environment must be moved to class or school.

The methods of teaching Arabic are fallen behind compared to western languages. Because of the ineffective methods coming from the madrasah education, the desired result can not be obtained. Although there are significant problems due to the structure of the Arabic language, more effective and efficient Arabic teaching can be done by using the techniques used in the western languages and the theory of multiple intelligences.

According to the theory of multiple intelligence, each student should be viewed as a different talent and a separate learning technique must be applied. The student should be considered as an active member who participates in the class at any moment.

Keywords: Multiple Intelligence Theory, Language Teaching, Strategy, Arabic

Giriş:

Zeka nedir? Nelerden etkilenir? Öğrenme üzerinde zekanın nasıl bir etkisi vardır? Yüzyıllardır merak ve tartışma konusudur. Yapılan araştırmalar sonucunda sadece sayısal ya da sadece sözel bir zeka olmadığı ortaya çıkmıştır. Örneğin; matematikten zayıf alan bir bireyin nasıl iyi bir müzisyen olabildiğini ya da sözel anlamda sorun yaşayan birisinin nasıl yüksek bir bilim ve fen kapasitesine sahip olduğunun bir açıklaması olamazdı.

Son 30 yılı damgasını vuran ve bir öğrenme psikoloğu olan Howard Gardner'la beraber zeka tanımı ve zekanın içeriği değişti. Gardner kişilerdeki zekanın tek bir boyutta, yani sadece sözel ya da sadece sayısal olarak değerlendirilemeyeceğini ve farklı boyutlarıyla ele alınması gerektiğini ortaya koydu. Gardner'a göre bir insan herhangi bir ürünü meydana getirebiliyor, herhangi bir soruna etkili çözümler üretebiliyorsa o insan zekidir ve bildiğimiz anlamlardaki zekanın farklı olarak ele alınması gerekir. Bu farklı alanlar hayatın her alanıyla ilgili olabileceği için de kişileri bir iki tanım içine sıkıştırmak son derece yanlıştır.

Gardner (1983) "Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences" adlı eserinde zekanın, iki değil en az yedi yönü olduğunu savunmuştur. İnsanların klasik zeka anlayışında olduğu gibi sadece matematik ve dilde başarı gösterdikleri zaman zeki sayılmalarının aksine; müzikte, sporda, dansa, iletişimde, resimde kendini gösterenlerin ve kendini iyi tanıyanların da zeki olduğunu iddia etmiştir. Daha sonra ise Checkley'in Gardner ile yaptığı bir görüşmede, Gardner sekizinci bir zeka alanının varlığından bahsetmiş ve 1999'da yayımladığı "Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21. Century" adlı eserinde bu yeni zeka alanını da kapsayacak şekilde yeniden formüle etmiştir (Saban, 2001:6).

Turkish Studies

Gardner, zekayı problem çözme ve bir ya da birden fazla kültür ortamında değer verilen yeni ürünler yaratma becerisi olarak tanımlamaktadır. Zekanın akademik başarıyı tahmin etmeye yarayan, kısa sorulara verilen kısa cevaplardan çok daha fazla bir şey olduğunu belirtmiştir. Zekayı geleneksel anlayıştan çok farklı olarak; zeka alanlarından bahsetmiş ve her insanın birden fazla zeka alanına sahip olması şeklinde tanımlamıştır(Gardner, 1983:60, Armstrong, 2000:1-2).

Gardner'ın bu iddiası ve çalışmaları çok büyük ilgi gördü ve artık zeka üzerinde kabul edilen bir gerçek durumuna geldi. Artık biliyoruz ki her insanın farklı yetenekleri ve ait olduğu bir zeka alanı bulunuyor. Buna göre Gardner bir zeka tanımı da yapıyor ve diyor ki;

‘Zeka, hayat süresince karşılaşılan farklı durumlarda ve olaylarda sorunların üstesinden gelerek problemleri çözme ve yeni ürünler, yeni çözümler yaratabilme kapasitesidir. Böylece zeka,her an değişen dünyada yaşamak ve bu değişimlere ayak uydurabilmek amacıyla her bireyde bulunan ve tamamen kendine özgü olan yetenek ve becerilerin toplamıdır.Sonuç olarak da zeka, içinde bulunduğumuz topluma faydalı şeyler yapabilme, faydalı ürünler sunabilme kapasitesidir.’

Görüldüğü üzere; Çoklu Zeka Kuramı “çoklu” ve “çeşitli” öğrenme yaşantıları sunduğu için, bu öğrenme yaşantılarının da “çoklu” bir anlayışla öğretilerek, değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu hususta Arapça dil öğretiminde, bireysel farklılıkları dikkate alan, öğrenen merkezli öğrenme ve öğretme stratejilerinin benimsenmesi, öğrenenlerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığı bir eğitim ve öğretim anlayışı ile hareket edilmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle yabancılara Arapça öğretiminde aynı şeyi farklı metotlarla ve malzemelerle öğretmek, birbirinden farklı anlama kapasitesi olan insanların daha kolay öğrenmelerini sağlayacaktır.

Gardner’a Göre Zekânın Özellikleri:

1. Her insan kendi zekâsını arttırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir.
2. Zekâ sadece değişmekle kalmaz, aynı zamanda başkalarına da öğretilir.
3. Zekâ insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbirleriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü olgudur.
4. Zekâ çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür.
5. Her insan, çeşitli zekâ alanlarının tümüne sahiptir.
6. Her insan zekâ alanlarından her birini belli düzeyde geliştirebilir.
7. Çeşitli zekâ alanları, genellikle bir arada belli bir uyum içinde çalışırlar.

Çoklu zekâ kuramı bu amaçla öğretme-öğrenme ortamlarının düzenlenmesini de zorunlu kılmaktadır. Gardner’e göre çoklu zekâ kuramının temelinde biyolojik ve kültürel boyutlar yer almaktadır. Çoklu zekâ alanlarının gelişimini etkileyen bu çevresel faktörler:

1. Kaynak (olanak) faktörü

Potansiyel zekâ alanları olanaklar sağlanabildiği ölçüde geliştirilebilir ve güçlendirilir. Kısıtlı ve yetersiz durumlarda, zekâ alanlarının gelişmesi mümkün olmamaktadır.

2. Tarihsel (kültürel) faktör

Okul kültüründe benimsenen programların içerikleri öğrencilerin zekâ alanlarının gelişiminde önemli ölçüde etkili olmaktadır.

3. Coğrafi (iklimsel) faktör

Turkish Studies

Yaşanılan doğal çevrenin iklim, fauna ve florasında zekâ alanlarının gelişiminde önemli ölçüde olumlu olumsuz etkileri olmaktadır.

4. Ailesel faktörler

Ailenin istem yönlendirme ve deneyimleri, ideal ve kabulleri bireylerin zekâ alanlarının olumlu – olumsuz gelişiminde önemli ölçüde etkili olmaktadır.

5. Bio-durumsal faktörler

Genetik faktörler, döllenme, doğum öncesi, doğum sonrası yaşanılan ortamlardaki sosyal olanaklar ve durumlar zekâ alanlarının gelişiminde olumlu-olumsuz etkili olmaktadır.

Çoklu zekâ alanları her zaman birbirleriyle etkileşim ve korelasyon halindedir. Örneğin bir futbolcu kinestetik zekâsını koşarken, sıçrarken, vururken; uzamsal (görsel) zekâsını sahayı, oyuncuları tanırken; öze dönük zekâsını, kurallara uygun eylem olmak üzere eş zamanlı olarak kullanabilir.

Çoklu Zekâ Kuramı'nın Dayandığı Temel Sayılıtlar

1. Bütün bireyler çoklu zekâ alanlarına potansiyel olarak sahiptir.
2. Bireyler, çoklu zekâ alanlarını belli bir düzeye kadar geliştirebilirler.
3. Çoklu zekâ alanları büyük sıklıkla karmaşık bir şekilde ve korelasyon örüntüleriyle çalışırlar.

Çoklu Zeka İlkeleri

Çoklu zekanındayandığı temel ilkeler şunlardır:

- İnsanlardaki zekalar tanımlanabilir, geliştirilebilir, ölçülebilir.
- İnsan gelişimiyle ilgili bütün kuramlar ve bilimsel çalışmalar, çoklu zeka teorisini desteklemekte ve kabul etmektedirler.
- Bir zeka alanını ilgilendiren çalışmalarda diğer zeka alanlarından da faydalanılabilir.
- Şu anda bilinen ve tanımlaması yapılan zeka türlerinden farklı zekaların da olması mümkündür.
- Kişisel özellikler, çevre, inançlar ve yargılar, kültür gibi etkenler zekanın gelişimi üzerinde etkilidir.
- Zeka denilen durum her insanda farklı süreçlerde oluşur ve her zeka türü dinamiktir.
- Her birey kendine özgü özelliklere sahiptir ve zeka da kişiye özgü bir durumdur.
- Her insanda farklı türde zeka gelişimi vardır.
- Her zeka türü kendine özgü olarak değerlendirilmelidir. Zekanın yapısı, dikkat, algı, hafıza, problem çözümü gibi birçok etken ışığında farklı süreçlerden meydana gelir.

Çoklu Zekâ Alanları

Howard Gardner'in "Frames of mind" (1983), MultipleIntelligences: TheTheory in Practice(1993) ve IntelligenceReframed: Multiple Intelligences for the 21.Century (1999) adlı eserlerinde bahsettiği sekiz zeka alanı şunlardır:

1. Sözel (dilsel) zekâ
2. Mantıksal (matematiksel) zekâ
3. Uzamsal (alansal-görsel-mekansal) zekâ
4. Müzikal – ritmik zekâ
5. Bedensel (kinestetik) zekâ
6. Sosyal zekâ
7. Kişisel (öze dönük) zekâ
8. Doğacı (naturel) zekâ
9. Moralite (seküler-varoluşsal-egzistansiyal) zekâ

Tüm bu zekâ alanları bireylerde öğretim süreçleri esnasında karmaşık korelasyon ve örüntüler etkileşimiyle davranış değişiklikleri oluşturur. Çoklu zekâ yaklaşımına göre eğitim - öğretim yoluyla davranışlarda oluşan değişiklikler zeki bir varlık olan insanın zekâ boyutlarıyla ilgili özelliklerdir. Çünkü insan çok yönlü ve çok boyutlu bir canlıdır.

1- Sözel-Dilsel Zeka (Verbal-Linguistic) Nedir?

Şiir, mizah, hikaye anlatma, gramer, mecazlar, teşbihler, soyut ve simgesel düşünme, kavram oluşturma ve kelime yazma gibi dilin tüm özelliklerini etkili ve güzel kullanabilme yeteneklerini içerir. Sözel-dilsel zeka dili kullanırken kelimelerin farkındadır, konuşulan kelimeyi seçerek kullanır. Okunan bir şiirin, tartışılan bir fikir ya da düşüncenin farkındadır (Gardner,1993:21, Campbell, Campbell ve Dickinson. 1999:2).

Sözel - Dilsel Zekâyâ Sahip İnsanların Özellikleri

- Farklı kelimeleri, sesleri, ritimleri, renkleri dinler ve tepkide bulunur.
- Diğer insanların seslerini, dil üslubunu, okumasını ve yazmasını taklit edebilir.
- Dinleyerek, okuyarak, yazarak ve konuşarak öğrenir.
- Cümleleri dinler, yorumlar, farklı bir tarzda ifade eder ve söylediklerini hatırlar.
- Okuduklarını anlar, özetler ve kolaylıkla hatırlar.
- Farklı zamanlarda, farklı amaçlar için, farklı gruplara etkili bir biçimde hitap edebilir.
- Dinleyicileri, konuşmaları ile etkiler. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi dil sanatlarında farklı yapılar oluşturabilir.
- Dilbilgisi kurallarını etkili bir biçimde kullanarak yazar. Kelime dağarcığı zengindir.
- Farklı dilleri öğrenme becerisine sahiptir.
- Hikaye, şiir yazma gibi etkinliklerden zevk alır.
- Yeni dil formları oluşturur.
- Etkili dinleme becerilerine sahiptir.

2- Matematiksel- Mantıksal Zekâ Nedir?

Matematiksel ve mantıksal ilişkilerle kurulan sistemlere karşı duyarlıdır. Bilgisayar programlama, matematik, istatistik gibi sayıları etkili kullanmayı kapsar (Gardner, 1993:19).

Matematiksel - Mantıksal Zekâyâ Sahip İnsanların Özellikleri

- Neden sonuç ilişkilerini çok iyi kurar.
- Somut cisimleri soyut sembolik ifadelere dönüştürebilir.
- Mantıksal problem çözümlerinde başarılıdır.
- Hipotezler kurar ve sınar.
- Bulmaca ve zekâ oyunlarını sever.
- Miktar tahminlerinde bulunur.
- Grafikler ya da şekiller halinde verilen (görsel) bilgileri yorumlar.
- Bilgisayar programları hazırlar.
- Grafik, şema, şekillerle çalışmaktan hoşlanır.

3- Görsel - Mekânsal Zekâ Nedir?

Yüzey ve onun içinde bilginin kullanımını gerektiren durumları, farklı derinlik ve açılardan formlar tasarlama yeteneğini kapsar. Resim, grafik ve heykel gibi görsel sanatlar; denizcilik, harita yapıcılığı ve mimarlık, satranç gibi oyunlar bu zeka alanına hitâpeder. Bu zeka alanında görme duyusu önemlidir. Buna bağlı olarak şekiller tasarlama ve zihinde resimler yaratma yeteneğini ilgilendirir (Gardner,1993:21).

Görsel ve Mekansal Zekâyâ Sahip İnsanların Özellikleri

- Görerek ve gözleyerek öğrenir.
- Kolaylıkla yön bulma becerisine sahiptir.
- Grafik, diyagram, harita, şekil ve modelleri yorumlayabilir.
- Dinlediklerinden zihinsel objeler hayaller, resimler üretir. Öğrendiği bilgileri hatırlamada bu zihinsel resimleri kullanır.
- Çizmek, resim yapmak, boyamak ve modeller oluşturmaktan zevk alır.
- Üç boyutlu ürünler hazırlamaktan hoşlanır.
- Origami ve maketler hazırlar. Bir objenin farklı açılardan perspektifini anlayabilir, onu zihninde canlandırabilir.
- Öğrendiği bilgileri somut ve görsel sunuşlara dönüştürür.

4- Kinestetik - Bedensel Zekâ Nedir?

Vücudu kullanarak duyguları anlatabilmeyi, oyun oynayarak, ya da yeni bir ürün üreterek duygularını ifade edebilmeyi kapsar (Gardner,1993:18).

Kinestetik ve Bedensel Zekâya Sahip İnsanların Özellikleri

- Zihin ve vücut koordinasyonlarını etkili bir biçimde kullanır.
- Sağlıklı yaşam konusunda vücuduna özen gösterir.
- Fiziksel işlerde, görevlerde denge, zerafet, maharet ve dakiklik gösterir.
- Çevresini, nesnelere, eşyaları dokunarak ve hareket ederek inceler. Öğrendiklerine dokunmayı ya da onları kullanmayı tercih eder.
- Fiziksel maharet isteyen alanlarda (dans, spor...) yenilikler keşfeder ve farklılıklar ortaya çıkarır.
- Rol yapma, atletizm, dans, dikiş nakış gibi alanlarda yeteneği vardır.
- Aktif katılımla daha iyi öğrenir. Söylenenden daha çok yapıları hatırlar.
- Gezi-inceleme-model/ maket yapma gibi fiziksel aktivitelere katılımdan zevk alır.
- Organizasyon yapma özelliği gelişmiştir.
- Buldukları çevreye ve onu kapsayan sistemlere karşı duyarlıdır ve sorumlu davranır.

5- Kişilerarası - Sosyal Zekâ Nedir?

Bir grup içinde işbirlikli çalışabilme, diğer insanlarla sözel ya da sözsüz iletişim kurma yeteneği kapsar. İnsanlar arasındaki ilgi farklarını da bu zeka alanı ortaya koyar. Örneğin ruh halleri, huyları, yönelimleri ve amaçlarındaki zıtlıklar gibi (Gardner,1993:22).

Sosyal Zekâya Sahip Bireylerin Özellikleri

- Yaşlıları ile ya da farklı yaş grupları ile birlikte olmaktan zevk alır.
- Diğer insanların duygularına karşı duyarlıdır.
- Diğer insanları konuşmaları ile etkiler.
- Grup ve takım çalışmalarından, çok özel ve mükemmel ürünler ortaya çıkararak, gruplar halinde çalışmaktan zevk alır.
- Farklı kültürler, farklı yaşam tarzları konusunda çok meraklıdır.
- Çok küçük yaşlarda bile toplumsal ve politik sorunlarla ilgilenebilir.
- Güçlü bir espri yeteneğine sahiptir.
- Davranışlarının sonuçlarını değerlendirebilir.
- İnsanların her tür davranışına karşı kabul edicidir.
- Sözel ve bedensel dili etkili bir biçimde kullanır.
- Farklı ortamlara, farklı insan topluluklarına girdiklerinde kolaylıkla uyum sağlayabilir.
- İnsanları organize etme yetenekleri vardır. Liderlik vasıflarını taşır.

6- Kişisel-İçsel Zekâ Nedir?

İnsanın kendi duygularını, duygusal tepki derecesini, düşünme sürecini tanıma, kendini yansıtırma ve öz benliğini anlama yetisidir. Ayrıca kişinin önsezi gibi kendi iç görünüşünü bilmesini de içerir. İçsel zeka, bizim kendi bilincimizin farkında olmamıza, kendi kendimizi tanımamıza olanak sağlar (Gardner, 1993:24, Özsoy, 2003:93).

Kişisel Zekâyâ Sahip İnsanların Özellikleri

- Yalnız kalmaktan hoşlanır.
- Yaşadığı her olay ve deneyim üzerinde çok fazla düşünür.
- Kendi içinde bir değer ve anlayış sistemi oluşturur. Her şeyde kendinden bir şey arar.
- Kendi duygu ve düşüncelerinin farkındadır.
- Kendisini farklı tarzlarda ifade edebilir; yazar, ressam, heykeltıraş vb.
- Yaşam felsefesini oluşturmaya yönelik bir anlayış içindedir.
- Bireysel çalışmalardan zevk alır.
- Yaşamında motivasyon kaynağı, hedefleridir.
- Kendisi üzerinde düşünmek için çok zaman harcar ve sürekli bir kişisel değerlendirme süreci yaşar.

7- Müziksel-Ritmik Zekâ Nedir?

Seslere ve müzik aletlerine karşı duyarlılık, ritmik ve tonal kavramları tanıma ve kullanma kapasitelerini içerir (Gardner, 1993:17).

Müziksel Zekâyâ Sahip İnsanların Özellikleri

- İnsan sesi ve çevreden gelen sesler gibi çok farklı seslere karşı duyarlıdır, dinler ve tepkide bulunur.
- Müziği yaşamında kullanmak için fırsatlar oluşturur.
- Seslerle nota ve ritimlere karşı özel bir ilgiye sahiptir.
- Müziği hareketlerle birleştirerek farklı figürler ortaya çıkarabilir.
- Müziksel enstrümanlara karşı ilgilidir. Enstrümanları kullanmayı kolaylıkla öğrenebilir.
- Orijinal müzik kompozisyonları oluşturabilir.
- Ritim tutar.
- Öğrendiği şarkıları mırıldanarak gezer.

8- Doğa Zekâsı Nedir ?

Doğaya ve çevreye duyarlı olabilme, doğadaki ayrıntıları ve ilişkileri fark edebilme yeteneğidir. Doğa zekası her türlü doğal olgu üzerinde hissetmeyi, düşünmeyi ve eylem yapmayı içerir. Bitkilere, hayvanlara ve çevreye karşı ilgi, araştırma isteği bu zekanın en belirgin özellikleridir. (Selçuk,2002:68, Saban, 2001:14, Güneysu, 2002:17).

Doğa Zekâsı Gelişmiş İnsanların Özellikleri

- Doğadaki hemen her canlının yaşamına ilgi duyar. Farklı canlı türlerinin isimlerine karşı dikkatlidir; çiçek türleri, hayvan türleri onlar için çok çekicidir.
- Zooloji, botanik, organik kimya, tıp, fotoğrafçılık, dağcılık, izcilik...vb alanlara ilgi duyar.
- Seyahat etmeyi, belgeseller izlemeyi severken, doğa ve gezi dergilerini incelemekten hoşlanır.
- Doğadaki bitki türlerine karşı duyarlıdır.
- Doğanın insanlar üzerindeki ya da insanın doğa üzerindeki etkisi ile ilgilenir.

Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Öğretim Stratejileri Ve Arapça Öğretimi

Çoklu zekâ kuramına tek bir öğretim stratejisi bütün öğrenciler için yeterli değildir. Bir öğretim stratejisi belli grup öğrenci için çok başarılı olabilirken, aynı öğretim stratejisi başka bir grup öğrenci için başarısız olabilir. Bunun için öğretmenler, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklara dikkat etmeli ve de öğretim sürecinde yöntem zenginliğini kullanmalıdır.

1- Sözel- Dilsel Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

a) Hikayeleştirme: Hikaye anlatmada önemli olan nokta, öğretmenin derste istediği ana fikrin kavramlarını veya olgularını vurgulamaktır. Hikayeler sadece sözel konularda belli bilgileri aktarmak için değil, diğer konularda da kavramları açıklamak için kullanılabilir. Bu noktadan hareketle yabancılara Arapça öğretirken yapılabilecek etkinlik şu şekilde olabilir:

Örneğin konumuz sıfatlar olsun. İçinde sıfatların olduğu bir hikaye işlenerek hikayeleştirme metodu ile öğrenme sağlanmış olur: hikayemiz

ذهب الثعلب الصغير إلى الغابة الكبيرة ، وهو يمشي رأى خروفاً سمياً وتكلم معه بصوت منخفض قائلاً: أنا صدقك العزيز ، فاقترب منه فأكله

b) Beyin fırtınası: Beyin fırtınası uzun süreli bellekte var olan ve bir sorunla karşılaşıldığında yeni bilgileri, hızlı ve seri kullanarak yaratıcı düşünce üretme tekniğidir. Başarılı bir beyin fırtınası için; öğrencilerin konuyla ilgili veya ilgisiz konuya ilişkin akla ilk gelen tüm fikirleri dile getirmesine imkân tanınmalı, bu fikirleri eleştirilmemeli, yorum ve fikirlere değer vermelidir. Arapça dil öğretiminde ise bu stratejiyi uygulamaya yönelik misal vermek gerekirse örneğin konumuz Arapça kelimelerin öğretimi olsun örnek olarak

المدرسة، المدينة، التفاح، الصيف، الفطور، الحديقة

Kelimelerimiz olsun. Bunları teker teker tahtaya yazarak öğrencinin bunlarla ilgili akla gelebilecek olumlu olumsuz cümle kurması sağlanır

c) Ses kayıt cihazı: Bu cihaz aracılığıyla öğrencilerin sesleri kaydedilerek, kendi sözel güçlerini keşfetmeleri sağlanır (Burma,2003:42, Doğan,2002:235). Arapça öğrenmede bu durum aynı zamanda öğrenilen dili telaffuzda kolaylık sağladığı da düşünülürse bu hususta şöyle bir örnek verilebilir:

Derste okunmuş olan bir hikaye yada okuma parçasını hem sesli hemde sessiz okuttuktan sonra ses kayıt cihazına alınabilir

d) Yayınlama: Geleneksel yapıdaki sınıflarda öğrencilerin yaptıkları çalışmalar,yazdıkları raporlar değerlendirilmeye tabi tutulduktan sonra genellikle çöpe atılırlar.Bu durumda öğrenci yazma işlemini sadece öğretmen tarafından verilen bir görevitamamlamak için yapar. Oysa öğretmenler yazma süreci ile ilgili olarak öğrencilere farklı mesajlar vermelidir. Çünkü, yazı fikirleri paylaşmak

ve insanları etkilemek için kullanabilecek en güçlü araçlardan birisidir. Dolayısıyla öğretmenler, öğrencilere yazdıklarını yazma fırsatı vermelidir. Böylece öğrencilerin yazma konusundaki becerileri geliştirilebilir. Yabancı dil öğretirken de bu duruma dikkat edilmeli ve bir arapça öğretmeni öğrencilere yaptırmış olduğu etkinlik sonucunda ortaya çıkan her türlü çalışmayı sunmaya teşvik ederek onları motive etmelidir. Örneğin Arapça olarak öğrencinin yapmış olduğu çalışmaları gazete dergi vb. yayınlar yoluyla duyurması sağlanabilir.

e) Günlük tutma: Günlük tutma, bir öğrencinin belli bir konu alanına ilişkin periyodik olarak kayıtlar tutmasıdır. Günlükler genel açık uçlu olabileceği gibi (örneğin, gün boyunca derslerle ilgili düşüncelerinizi ve hislerinizi yazın) odaklanmış veya spesifik bir konu hakkında da olabilir

اسأل الطالب عن حالته النفسية، هل هو سعيد أو حزين وما شابه ذلك، ومثلاً هل درس اليوم أعجبك وما هي انطباعاتك عن درس اليوم، له استفدت أم لم تستفد من الدرس، وأطلب من الطالب أن يكتب هذا على الورق.

2- Mantıksal – Matematiksel Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Geleneksel olarak, mantıksal-matematiksel düşünme, matematik ve fen bilimleri dersleri ile sınırlandırılmıştır. Oysa, bu zekâ alanının öğretim programının her alanında uygulanabilecek bir çok boyutu söz konusudur. Öğrencilerdeki mantıksal-matematiksel zekâ alanının gelişimini destekleyen öğretim stratejileri arasında aşağıdakiler sıralanabilir.

a) Ölçme ve hesaplama: Bu yöntem ile belli bir konudaki düşünme veya kafayorma şekliyle kullanılabilir. Örneğin sözel derslerden Tarih ve Coğrafya alanında (savaş tarihleri, harita hesaplamaları gibi) ve Türkçe derslerinde sayıları ve hesaplamaları içeren roman, edebi yazılar ve hikâyeler kullanılabilir. Bu stratejiyi bu zekası yüksek bir yabancıya Arapça öğretmede uygularken şöyle bir etkinlik yapılabilir:

Örneğin

مثال في مسألة المذكر والمؤنث أطلب من الطالب ملأ الفراغات بالكلمة المناسبة:

فاطمة في المستشفى (طبيبة، طبيب)

عثمان إلى الجامعة (ذهب، ذهبت)

b) Sokratik sorgulama: Sokratik sorgulamada, öğrencilerin görüş açılarını sorgulayan bir role bürünülür. Öğrencilere hitap etmek yerine öğretmen öğrencilerle birlikte diyaloga girerek onların fikirlerini ve pozisyonlarının doğruluğunu ve dayanıklılığını açıklığa kavuşturmayı amaçlar. Sokratik sorgulamada, öğrenciler hayatın işleyişine yönelik kendi hipotezlerini oluşturur. Bir öğrenciye yabancı dil olarak Arapçayı öğretmede bu noktadan hareketle yapılabilecek çalışma şu şekilde olabilir:

Örneğin

أكتب جملة وأسأل الطالب هل هي صحيحة أم خطأ

شربت عائشة الشاي مع أمه ، هل هي صحيحة أم خطأ

c) Sınıflandırma: Sınıflandırma stratejisi, basit olarak öğrencilerin belli nesnelere fikirleri veya olayları belli kategorilere yerleştirmelerini sağlamaktır. Sınıflandırma stratejisinin amacının temel amacı, öğrencilerin analiz ve sentez becerilerinin geliştirilmesidir. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik Arapça dil öğretimi esnasında yapılacak etkinliklerden birine değinmek gerekirse örneğin

أطلب من الطالب أن يستخرج من النص الكلمات المؤنثة والمذكورة، مثال :

تناولت زينب الفطور مع والدها، ثم شربت القهوة وشرب أبوها الشاي ثم خرجت من البيت وذهبت إلى الجامعة بالحافلة،
وبقي أبوها في البيت يقرأ الكتاب والجريدة

d) Benzerlik nedir? Fark nedir?: İki veya daha fazla fikir veya olayın birbirindennasıl veya hangi yollarla ayrıldığını veya benzeştiğini kavramamızda yardımcı olur.

Örneğin, Arapça dersini işleyen bir öğretmen öğrencilerden fiil ile isim cümlesini, veya isim tamlaması ve sıfat tamlamasını karşılaştırmayı isteyebilir. Konunun daha iyi kavranması açısından örneklerle göstermek gerekirse mesela;

مثال: خرج محمد من البيت

محمد خرج من البيت

.....

مثال: ملح الطعام

الطعام مالح

.....

e) Bilimsel düşünme mantığı: Bilimsel düşünme mantığından kastedilen, bilimsel problem çözmeye sürecidir. Bu süreç: problemi tanımlamak, problemi belli parçalara ayırmak ve varsayımlar oluşturmak, probleme ilişkin bütün verileri toplamak, toplanan verileri analiz etmek ve yorumlamak, problemi belli bir çözüme kavuşturmak olmak üzere belli başlı aşamalardan oluşur. Olaylara bilimsel yaklaşım problemi çözüme yardımcı olur. Arapça öğretmeni bu konuda öğrenciye vermiş olduğu çalışmada içerisinde anlatım bozukluğu olan cümleler verebilir. Bu şekilde öğrenciden anlatım bozukluğu olan cümledeki sorunun ne olduğunu bulması ve sorunun nasıl çözüme kavuşabileceğini analiz etmesi istenir

مثال: جلس أبو محمد مع محمد

Bu cümlede düşüklük sağlayan sebepler nelerdir? Nasıl giderilebilir?

3- Görsel - Uzaysal Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Görsel-uzaysal zekâ ile bir bireyin kendi zihnindeki veya dış dünyadakiimgelere resimsel bir tepkide bulunmasıdır. Görsel uzaysal zekâlarını aktif kılanöğretim stratejileri aşağıdaki sıralanabilir.

a) Zihinde canlandırma: Öğrencilerin okudukları kitaplar ve dinledikleri sunularla ilgili materyalleri resimlere ve imgelere dönüştürmenin en kolay yollarından birisi, onlardan belli bir süreliğine gözlerini kapatarak zihinde canlandırmalarını istemektedir. Bu stratejinin uygulanması, öğrencilerin kendi zihinlerindeki “ zihin tahtalarını” yine kendi zihinlerinin bakış açısıyla oluşturmalarını sağlar. Dil öğrenmede ise Arapça öğretirken yapılabilecek uygulama şöyle olabilir:

Örneğin konumuz mevsimler olsun. Her bir mevsimle ilgili okuma parçaları okunduktan sonra o mevsimde öğrencinin o mevsimle ilgili gerçek hayatta yaşadıklarını zihinde canlandırması istenir.

b) Renklendirme: Yüksek düzeyde görsel uzaysal öğrenciler, renge karşı aşırı hassas ve duyarlıdır. Ne yazık ki, çoğu öğrencinin okul günleri siyah beyaz fotokopiler, ders kitapları, yazı tahtası kullanarak geçer. Öte yandan renkleri sınıfta bir öğretim aracı olarak kullanmanın birçok yolu bulunmaktadır. Örneğin, öğretmen tepegöz veya tahtayı kullanırken renkli tebeşir ve kalemler kullanabilir.

c) Zihin haritaları: Zihin haritaları kavramlar arasındaki ilişkileri, etkileşimleri ve bağlantıları bir kuş bakışı yaklaşımı ile görmemizi sağlar.

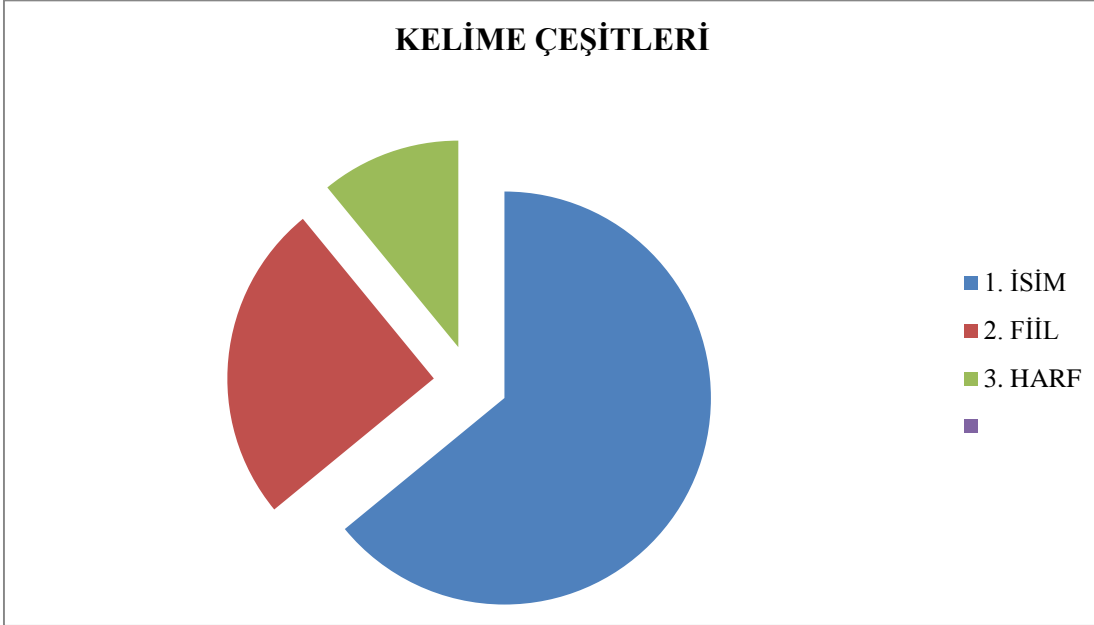
Turkish Studies

Örneğin Arapçada fiil çeşitleri işlenirken bir fiilin çekimlerinin tablo halinde öğrenilmesi fiiller hakkında genel bir bakış açısı kazanmayı sağlar.

فعل الأمر	الفعل المضارع	الفعل الماضي
اكتب	يكتب	كتب
اجلس	يجلس	جلس

d) Grafik semboller: En geleneksel öğretim stratejilerden birisi, tahtaya yazı yazmaktır. Öte yandan, görsel zekâ potansiyeline sahip öğrencilerin bir konuyu anlamalarına yardımcı olmasına rağmen tahtaya konu ile ilgili bir resim veya grafik çizmek ise tahtaya yazı yazmak kadar yaygın olan uygulama şekli değildir. Sonuçta, öğretim sürecini kelime ve kavramlar kadar resim ve grafiklerle destekleyen öğretmenler daha geniş bir öğrenci kitlesine ulaşma imkanına da sahip olur.

Örneğin öğrencilerle yapılan bir çalışma neticesinde sonuçların analizi yapılarak metin içerisinde geçen her türlü isim fiil harf olanların grafik şeklinde tahtaya hazırlanması sağlanabilir.

فصل الصيف جميل أخرج مع أسرتي إلى شاطئ البحر وهناك أسبح وألعب مع أصدقائي، أكل الطعام مساءً، أشاهد التلفاز

4- Müziksel-Ritmiksel Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Bu öğretim stratejisi sözel yollarla öğretilen bazı konuların müziksel ritim, melodi ve şarkılar aracılığıyla öğretilmesini içerir. Örneğin çarpım tablosu ezberletilirken belli bir ritimden yararlanılması, ders işlerken fon müziklerinin kullanılması...

5- Bedensel-Kinestik Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Bedensel-Kinestik zekâ alanına eğilimli olan öğrencilerin el becerilerini kullanarak öğrenmeleri sağlanabilir. Drama tekniği kullanılarak çeşitli oyunlar sergilenerek öğrencinin kendini ifade etmesi ve bedensel gücünü sözel zekâsı ile birleştirme olanağı sağlanır. Başka bir ifadeyle öğrenciler sözel olan bilgiyi el-kol hareketleri, jestler ve mimikler yardımıyla bedensel olarak ifade edebilir.

Örneğin her bir öğrenciye tahtaya çıkararak isim fiil zarf sıfat vb olması söylenir. Her öğrenci üstlendiği rolü tanır.

6- Sosyal Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Sosyal zekâ alanı güçlü öğrenciler, en iyi işbirliğine dayalı ve etkileşime dayalı öğrenme etkinliklerinde öğrenirler.

a) Fikir paylaşma çiftleri: Öğrencilerin belli bir ders, konu, olay, film veyagösteri öncesinde veya sonrasında fikirlerini paylaşmak ve birlikte çalışmak için biraraya getirilmiş ikili gruplardır.

b) Eşli okumak: Bu stratejide, iki öğrenci dönüşümlü bir şekilde birbirlerinesesli olarak okur. Bu stratejinin amacı, öğrencilere temel okuma becerisini vealışkanlığını kazandırmaktır.

c) Proje çalışması: Öğrencilerin genellikle somut bir ürüne ulaşmak için tekbaşına veya küçük gruplar halinde bir konu üzerinde çalışmalarıdır. Projeleri temelamacı, öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarına yardım etmek veonları başkalarıyla işbirliği içerisinde çalışmaya motive etmektir.

Örneğin Arapçada mübteda ve haber cümlede nasıl gelir? Haber çeşitleri nelerdir? Bunlar hakkında öğrencilere araştırma yapmaları sağlanır.

d) Simülasyonlar: Bir grup öğrencinin bir araya gelerek bir “sanki” durumunu oluşturması olarak tanımlanabilir. Örneğin, Arapça olarak işlenmiş İslam tarihinde bir dönemi birlikte çalışmak için bir araya gelen öğrencilerin o döneme ait elbiseleri giyerek ve sınıftaki ortamı odönemi temsil eden bir görüntüye büründürerek “sanki” o dönemde yaşıyormuşgibi davranmaya başlayabilir. Bu strateji birden çok zekâ alanını (sözel, görsel,sosyal, bedensel) kapsar.

7- İçsel Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Bu stratejiye uygun hatta en etkili olan “sonuç cümlesi yazma” stratejisidir. Sonuç yazma stratejisi, öğrencilerin bir ders kitabının belli bir bölümünü okumayı bitirdikten sonra, hikayelerin belli bir bölümünü tamamladıktan sonra geri kalan kısmını öğrencinin kendi görüşlerine göre tanımlamasıdır. Böylece öğrencilerin ilgili konu üzerindeki düşünce, görüşler ve hayal dünyası öğrenilmiş olur. Böylece kendi kendine öğrenmeleri ve öğrencilerin kazandıkları bilgilerden kişisel bir anlam çıkarmaları sağlanır. Duygusal yapısı tespit edilen birey, öğretmen için analiz edilmiş demektir.

Örneğin Muhammed babasına kızdı ve evden çıktı. Otobüse bindi ve İstanbul’a gitti. Yoldayken hasta bir kedi gördü.

غضب محمد من أبيه وخرج من البيت وذهب إلى إسطنبول وهو في الطريق رأى قطة مريضة.....

8- Doğacı Zekâ Alanı İçin Öğretim Stratejileri

Eğitim ve öğretimin büyük bir kısmı okullarda gerçekleşmektedir. En iyi doğa yoluyla öğrenen çocuklar için bu durum, bir anlamda onları öğrenmenin en değerli kaynağından mahrum etmek demektir. Bunun iki türlü çözümü olabilir. Öğrenmenin çoğunun doğal ortamda yapılması veya doğal dünyanın sınıfa veya okula taşınması gerekir. Doğacı öğrenenler için en iyi öğrendikleri stratejiler şunlardır: Gezi ve gözlem yoluyla yapılan incelemeler, ekolojik çalışmalar, doğa yürüyüşleri ve sınıftaki bitki ve hayvanları incelemek öğrenme için oldukça etkilidir. Yaparak yaşayarak öğrenme felsefesi bu strateji için temeldir(Saban,1998:102).

Örneğin sınıfa akvaryumda balık getiriyoruz. Dersler esnasında balığın ne yaptığını Arapça sorarak verilen cevaplar sayesinde Arapça öğrenimini destekliyoruz.

مثال : أحضر إلى الصف سمكة حقيقية داخل حوض لكي يراها الطلاب في الصف، في أثناء الدرس أسأل الطلاب، ماذا تفعل السمكة الآن

Sonuç

Arapça öğretimi yöntemleri batı dillerine göre geri kalmış seviyededir. Medrese eğitiminden gelen etkisiz yöntemler nedeniyle de bir türlü istenen sonuç elde edilememektedir. Her ne kadar Arapçanın yapısından gelen önemli sorunlar bulunsa da, batı dillerinde kullanılan teknikler ve çoklu zeka kuramı kullanılarak daha etkili ve verimli bir Arapça öğrenimi yapılabilir.

Çoklu zeka yönteminde her öğrenciye farklı bir yetenek olarak bakılmalı ve ayrı bir öğrenme tekniği uygulanmalıdır. Öğrenci her an derse katılan ve aktif bir eleman gibi düşünülmelidir. Öğretmen de kendisini yenilemeli ve geliştirmelidir. Öğrenciler öğretmenden daha aktif derse katılmalıdır. Arapça öğrenimi için her bireyin zeka durumu ve çeşidş ayrı ayrı düşünülmeli ona göre ders planı hazırlanmalıdır. Çünkü her zeka grubunun öğrenme stratejisi farklıdır.

Çoklu zeka kuramı eğitim ve öğretim alanına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Hızla uygulanılmaya başlayan bu kuram Arapça öğreniminde de başarıyla kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Armstrong, T. (2000). *Multiple Intelligences In The Classroom*. ASCD Publishing Alexandria, USA.
- Burma, Şebnem. (2003). *Çoklu Zekâ Kuramına Göre Öğretim Ortamlarının Yapılandırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, At. Ü. Sosyal Bilimler Ens. Eğitim Bilimleri A.B.D. 2003.
- Campbell, L., B. CAMPBELL ve D. DICKINSON. (1999). *Teaching and Learning Through Multiple Intelligences*. Printed in The States of America.
- Doğan, Recai, Cemal Tosun. (2002). *İlköğretim 4 ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pagem A Yayıncılık.
- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Rheory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21. Century*. New York, NY: Basic Books.
- Güneysu, S. (2002). "Çoklu Zeka Kuramı'nın Eğitime Yansımaları". *Çocuk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi, Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Saban, A. (2001). *Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saban, Ahmet. (1998). *Öğrenme Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Selçuk, Z. H.Kayılı ve L. Okut. (2002). *Çoklu Zeka Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.